

7

A A R O N,

S I V E,

SANCTORVM VESTIMENTORVM
ORNAMENTORVMQVE SVMMA
DESCRIPTIO: AD SACRI APPARATVS
INSTRUCTIONEM:

BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI, EXPOSITORE.

A N T V E R P I A E

Excudebat Christophorus Plantinus
Regius Prototypographus.

M. D. LXXII.

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS PRÆFATIO.

SACERDOTII antiqui, quod umbra fuit admiranda illius lucis, qua per Iesu Christi sacerdotum atque sacrificium emicuit; arcanam significationem recte agnoscere intelligi non posse, nisi partes omnes cognoscantur, quibus illud ministerium instructum ornatumque fuerat, aperte satis sanctissimus ille vir Paulus indicavit in illa mysterijs ac profunda doctrina plenissima Epistola, quam ad Hebræos conscripsit. in ea enim multas huius generis ac ministerij partes exactissime explicando persecutus, plures alias significatione tantum attigit. Idem etiam Iohannes Apostolus in libro quem Apocalypsin inscripsit, non uno tantum loco egit, quinimo totum illud argumentum, quod omnino diuinum, diuinamque sapientia rationibus refertum est, multis allusionibus & significationibus ex antiqui sacerdotij observatione petitis, instruxit & amplificauit. Cum vero inter ceteras illius ministerij partes, vestimentorum ornatusque omnis rationem à Deo præscriptam, diligenterque à Mose, atque deinceps dum illa secula durauere, non sine magno arcana significationis testimonio obseruatam perpetuò fuisse sciamus, & officio nostro satisfacturi, & sacrarum rerum studiosis operæ precium facturum esse videbamur, si partes ipsas, uti habuisse cognouimus, breuiter ac dilucide describeremus, ut ex obseruata atque inspecta prius imagine illa visibili et corporea spiritualis illius ornamenti ac decoris, quo summus ille sacerdos, quem hæc omnia significabant, æterno Patri pro mundo omni litaturus placuit, contemplatio certius & expeditius iniri possit. Cupimus vero nos ad publicam utilitatem de his reconditioribus rebus ac mysterijs aliquando differere, aut aliquos sapientie spiritu præditos extare, qui melius etiam, quam nos possumus, differant. Nec vero dubitamus, quin Deus omnia hæc, atque his etiam plura & maiora aperiri & communicari hominibus velit, si modo tantum in eis studium, tantusque harum rerum amor, quantum ipsarum dignitas postulat, reperiatur. Datum Antuerpiæ VII. Cal. Aprilis. MD. LXXII.

S A N C T O R V M V E S T I M E N T O R V M
E T O R N A T V S D E S C R I P T I O.

SANCTAS vestes eo ordine, quo indui solebant, describimus: namque in sacris libris alia ratio initur, ordinis nimirum eius, qui in opere faciendo observatus, atque in sacerdote induto spectatus est.

Exod. 28.

Atque totius huius ornatus materia eadem fuit, quæ in cortinis tabernaculi penitioribus, addito tamen auro, & gemmarum vario genere. Illi (inquit) accipient aurum & hyacinthum, & purpuram, coccumq. bis tinctum, & byssum. Est autem hyacinthus qui Hebraicè dicitur תְּחָלִיט, color inter rubrum & cælestem, quem Hispani *Cardeno* vocant. huius interpretationis auctor est Iosephus, quem Græci Latiniq. postea secuti sunt. Purpuram verò, quam אַרְגָּמָן Hebraei, Chaldaei verò אַרְגָּמָן, siue proprio ipsorum, siue alieno pronuntiant nomine, color omnino rubeus est, quem Arabes أَرْجَوَان vocant. pictoribus hic color Taca vocatur: Cremesinum siue carminum multi vocant. Coccum verò bis tinctum, quem Hebraicè שֵׁנִי תוֹלַעַת dici novimus; quod ex verbo vermiculum iteratum siue vermiculatum iterum reddere possumus; idem est nobis, qui sæpè ab antiquis commemoratur, murex, & murex iteratus siue δίσφαρος, & ostrum dicitur. scimus enim conchyliorum siue cochlearum genus esse, qui murices Latinis dicuntur, quorum animalculorum sanguine cum aliis rebus commixto, vestes tingebantur, exque splendore maximo præter cæteros colores nitebant: erant autem graui odore, quem corrigi opus esset.

Torſus Sat. 2

Hæc Calabrum coxit vitiato murice vellus, dixit Satyricus. erant verò bis tinctæ lanæ, omnium primæ & pretiosissimæ. Hanc vocem Chaldaeus interpretatur צָבֵץ Colorem splendentem. Byssus qui Hebraicè שֵׁשׁ, ab eximio candore marmor æmulo dicitur, perpetuò à Chaldaeis בִּרְזָא Bus appellatur, vnde byssus Græcis ac Latinis y in u ex more mutata pronuntiatur. Est autem optimi & albiissimi lini genus: cuiusmodi Aegyptiū sæpe vidimus. illius enim regionis laudatissimum esse, in sacra Geographia docebamur. Atque ex hac materia vestimenta & ornamenta numero & forma distincta, comparata sunt. חֲשֹׁן : אֶפֶסֶד : מְעִיל : כִּתְּנֵת תְּשֻׁבָּץ : חֲשֹׁן : אֶפֶסֶד : מְעִיל : כִּתְּנֵת תְּשֻׁבָּץ Latinè, vt nostra versio habet, Rationale, superhumerales, tunica, linea stricta, cidaris & balthus. Horum ratio ex descriptione ipsa commodius, quàm ex nominibus, cognosci potest.

Exod. 28. & 38.

Præter feminalia, quæ communia Pontifici maximo ac minoribus sacerdotibus erant ad vsum operiendi carnem turpitudinis suæ, illorum ornamentorum, quæ in gloriam & decorem facta fuerunt, prima omnium fuit, quam interpres noster Lineam strictam, & tunicam, & tunicam byssinam vertit, Hebraicè כִּתְּנֵת תְּשֻׁבָּץ vocatur, Chaldaicè verò מְעִיל מְעִיל exponitur. eiusmodi forma fuit, qua talaris Romanorum stola. atque ita perpetuò Ioannes docet, cum de huius vestis arcana significatione in Apocalypsi verba facit: erat autem vestis longa, manicata, qua totum corpus, capite & collo excepto, induebatur. hæc Aaroni sacerdoti ex simplici byssi materia confecta fuit; ita tamen texta, vt oculorum figuras continuis contiguisque ordinibus referret; eo modo quo apud Romanos scutulatas vestes aliquando in vfu fuisse legimus. Nam è CHE-
THONETH THASBETS, tunicam occellatam ex verbo vertere possumus, atq. ita in Arabica versione يَنْ

legimus, pro תְּשֻׁבָּץ, in Chaldaica verò Paraphrasi מְעִיל מְעִיל quæ Polymitam antiquo vocabulo, & nostris vulgaribus linguis Listatam vertimus: erat enim certis ordinibus quas Listas vocant, insignis; illiq. ordines occellati oēs, cuiusmodi mappas in hoc Belgio contextas vidimus, quæ perdicis oculi, à figurarum illarum frequentia, vulgò vocantur. Hoc autem vt singulare neq. arcana significatione carens, in hac prima veste annotatu visum est dignissimum.

Descriptæ iam à nobis Tunica lineæ, superinduebatur aliud vestimenti genus, quod Hebraicè קָמִי dicitur, pro quo nostra versio Tunicam reddit, ad verbum verò Supparum dicere possumus: cuius vsum semper fuit, vt super alias vestes honoris ac decoris gratia induceretur. Fuit autem eodem nomine duplex vestis forma; altera Meghil simpliciter, altera verò Meghil Ephod appellata. atque prior quidem communis erat tum sacerdotum tum principum, virorum ac foeminarum vestis, eaque soluta ac sine manicis, qua totum corpus amiciebatur; cuius vsum vestis Romanis, Toga; Græcis Pallium, fuit; altera verò vndique clausa, præter capitium quo inducebatur caput, & foramina iuxta humeros per quæ brachia exerebantur: hanc Scriptura vocat Meghil Ephod, hoc est supparum cinctorium vel strictum vel scapulare. de quo vobis sermo est. Erat autem hæc vestis Romanæ prætextæ forma ferè similis, quam tunica illa linea siue stola brevior ex lana hyacinthini coloris parari iussit Deus, hac forma integra videlicet, nulloque latere aperta, nisi quantum brachia caputque admitteret, orificio superius facto, totaque inconsutilis, opere, inquam, textoris, quæ in orificio limbum haberet (Labium Hebraica lingua vocatum) ad instar collaris ac limbi lorice antiquæ: sic enim Hebraicè legimus, כָּפִי תַּחְתָּה Sicut os lorice, vt Chaldaeus paraphrastes exposuit. oportuit autem limbum illum siue labium, quo orificium muniebatur, firmum esse, neque id tamen assutum erat, sed textoris opere cum ipsa veste simul contextum: idque integrum omninoque rotundum, non apertum aut fissum aliqua ex parte, vt collaria in vestibus habere solent, quæ nonnihil aperiuntur, vt facilius caput admittant. at verò in hac veste præcepti legisque formula cauetur לֹא יִקְרַע Non findetur, siue non scindetur. neque enim ob id limbus addendus videtur, vt non scindatur, sed limbus integer describitur illa oratione. Huius vestis inferioribus simbris siue lacinie malogranatorum figuræ appensæ sunt, quæ ex hyacintho, purpura & ostro constructæ erant miro artificio; triplex enim color malogranatorum est, quippe grana eximio candentiq. rubore lucet, aut pel-lucent potius: cortex hyacinthi refert plerumque, sed qua parte Solem accepit, purpureus omnino conspicitur. igitur grana mali punici fissi ex ostro siue murice imitatus est artifex. cætera verò ex duobus aliis coloribus hyacintho & purpura. Inter bina quæque malogranata singula etiam tintinnabula ex auro conflata appendebantur ad formam (vt vox Hebræa significare videtur) mespilorum, cuiusmodi tintinnabula ex ære in vfu etiam hodie sunt: nullumque tintinnabulorum genus est, quorum alia aliis similiorem sonum edant, quàm hoc quod mespili refert fructum. Sunt qui tra-
dunt duo & septuaginta mala granata totidemque tin-
tinnabula fuisse.

Auctor
טורים

אפר Tertium atque vltimum indumentum fuit Ephod, à præcingendo, siue rectius ab ambiendo dictum; ambibat enim humeros, tergum, & pectus: Latinus interpret noster Superhumerales transtulit, alij antiqui scapulare dixerunt. materia constabat varia ac multicolore, auro imprimis ductili, hyacintho ac purpura, & ostro siue cocco bis tincto, opere Phrygionico commissis: Opere, inquit, חשב Cogitantis, hoc est, ingeniosi artificis. Eius duæ partes fuere, anterior & posterior ad humeros coniunctæ, cætera verò solutæ. quæ vt corpori hererent, balteo, vt inferius dicemus, cingebantur. Atque in vtroque humero singulæ gemmæ auro inclusæ, eademque magnæ alligatæ sunt ex annulo in ipsa inclusione fixo; in altera quidem gemma sex nomina filiorum Israel, in altera verò altera sex incisa fuere magno artificio, ita vt ea nomina sacerdotis induti humeris sustinerentur. Fuere autem gemmæ ex eo genere quod Hebræis שנים dicitur, Latini ferè omnes Onychem vertunt. Chaldaica verò & Arabica interpretatio manifestè docent fuisse Beryllos. vocatur enim perpetuò à Chaldæis בורלה, ab Arabibus verò بلر, ita vt in vtraque lingua tres radicales consonantes berylli agnoscantur. illæ verò picture, quibus vestis hæc variabatur, nullam certam ac perpetuam rerum naturam referebant, non humanam, non animantis cuiusquæ, neque arboris aut plantæ alicuius, sed ingenio arteque inuenta constabant: cuiusmodi, quæ vocantur Maurica siue Arabica, siue Phrygionica excogitare ac pictores solèt. ideo enim dictum est, Opus cogitatis, siue, vt nostra Versio habet, opus polymitum. Atque huic indumento siue pectorali quatuor annuli firmissimè affuti erant, duo in humeris sub illis gemmis, quas auro inclusas iam descripsimus, & duo inferius ea parte qua balteus accingitur, ad vtrumque latus.

חשן **משפט** Ex eadem omnino materia, hoc est, ex auro, hyacintho, purpura, & murice dibapho ornamentum summi sacerdotis pectori imponendum factum est, quod Hebræicè חשן משפט dicebatur, Latine Contemplationem siue obseruationem iudicij, ex verbo reddere possemus, quod mysticum valde ornamentum atque instrumentum erat à Deo institutum, cuius vsu sortes diuinæ ducerentur, certumque oraculorum petendorum redderetur ius. Græci interpretes λογισν vertere, vnde Rationale in nostram editionem est deductum, significatione satis appositè ad rem ipsam quæsita. Fuit autem illud ornamentum quadratæ figuræ, hoc est, quatuor lateribus æqualibus ad angulos rectos coniunctis. singulorumque laterum mensura fuit Z E R E T H, quam palmos tres siue dimidium cubiti continere in lib. De mensuris docebamur: eratque eiusdem operis & artificij cum Ephod, nec tamen simplex, sed duplex, id est, geminum, vt ex tribus lateribus altera pars alteri commissa esset; ex vno autem laterum dextro, videlicet apertum, qua aliquid in illo ornamento asseruandum inferri posset, vt inferius dicemus.

Huic autem ornamento gemmæ duodecim auro inclusæ artificiosè hærebant, in quibus duodecim filiorum Israel nomina incisa fuere, incisione qualem sigillis antiquis gemmarum inditam videmus; quæ longè tamen omne aliorum artificum exemplum vinceret. erat verò gemmarum quadruplex ordo, ternæque in singulis ordinibus gemmæ, quarum Hebraica nomina fuere.

Primi ordinis, אדם אדם Odem, Pitdah, Barreketh.

Secundi ordinis, נופך ספיר יתלם Nophech, Zzaphyr, Iahalom.

Tertij ordinis, לשם שבו אהלם Lefem, Sebo, Ahlamah.

Quarti ordinis, תרשיש שחם ישפה Tharsis, Soham, Iaspah.

Series autem nominum incisorum ex nascendi or-

dine, atque ex Ierosolymitano Thargum illam fuisse obseruauimus.

I Reuben, Simeon, Leui,

II Iehudah, Isachar, Zebulun,

III Dan, Nephthali, Gad,

IIII Aser, Ioseph, Biniamin.

Illarum verò gemmarum certissimam rationem nō omnium exactè definire possumus; quantum verò studio ac diligentia hætenus reperire potuimus, breuiter exponemus.

אדם Odem nomen accepit à sanguine, cuius colorem omnino refert: quidam Sardium vel Sardonychen esse dicunt; nos verò cum Helia Rubinum apud nos dictum esse arbitramur; maximè cum Chaldaicè vocari sciamus זמחן זמחן z zamchan, id est, rubrum. affine autem est nostrum nomen Rubin nomini Reuben, quod in illa gemma incisum erat. Ierosolymitanum Thargum etiam זמחן זמחן vocat, eadem rubedinis significatione.

פידה Pitdah, literas habet radicales tres cum Topazio conuenientes P. T. D. quanquam transpositas cum T. P. Z. nam Z. & D. eiusdem sunt soni. ideo topazij genus esse videtur, viridis tamen & prassini coloris, atque smaragdo æmuli. Namque Chaldaus Paraphrastes tā Onkelos quàm Ierosolymitanus, alter זקן, alter זקן זקן exponunt. hunc in Aethiopia nasci Ezechiel indicat generosissimum. ita nostra editio rectè habet Topazium. Prassoiden smaragdum sunt qui appellēt, quod genus gemmæ apud Aethiopas nascentis, auctore Iuba, acriter viride est, maximeque à Plinio laudatum.

ברקת Bereketh. à fulguris vel fulgetri, quod colore ac splendore imitatur, similitudine, nomen accepisse videtur, atque apud Babylonios & Ierosolymitanos nomen idem tuetur ברקת & ברקת. Quamobrem Chrysolithū, vel illam Chrysolithi speciem esse existimamus, quam Topazium aureum vocant, Straboque in Ophiade insula reperiri, ex Arthemidoro narrat; pellucidam, & splendore auri refulgentem: quanquam quæ propriè Chrysolithos est, fulgur verius referat.

נכף peregrinum nomen est, nisi à conuersione ac mutatione, ex verbo נכף deriuetur: subobscurum ideo lapidem esse nonnulli dicunt. sed Chaldaus Paraphrastes apertè סמרגד Smaragdum nominat. Ierosolymitanum verò Thargum נכף נכף vertit, quod nomen à memoria iuuanda natum videtur. estque fortassis eiusmodi smaragdi virtus.

ספיר Zzaphir nomen apud nos retinet Saphyri, quam gemmam eiusdem cum nostro Saphyro generis esse, hoc est, caelestis coloris, Moses apertè docet. Et sub pedibus (inquit) eius candor Saphyri, & velut cælum in claritate. Sed distinguunt Hebræi Saphyrorum species per colores: aiunt enim quosdam esse albos, eosdemque Adamantes vocari; quosdam verò caelestem omnino referentes colorem inter album & caruleum. Et Saadias Saphyros inter Chrystallorum genera collocat. In homeliariis Hebræorum narratur, quidam qui Saphyrum eimeret Romæ, constituisse de precio, si modò periculū fieret: factumque fuisse periculum gemmæ in incude malleo percussæ, quæ malleo incudeque læsis, tamen illæsa permanserit, vnde consequitur Adamantem, qui huiusmodi ferri vim superet, Saphyri genus esse. vocatur autem hæc gemma ab Onkelos שבן Sabzan: in Ierosolymitana verò Paraphrasi סיפיר Sympoliana dicitur. itaque Saphyrum hoc loco interpretamur, non hoc fortissimum genus, sed illud alterum quod colore & firmitudine ab hoc differt, cælique speciem refert.

יתלם Iahalom. à contundendo & percutiendo nomen habet in forma futuri, quæ naturam ac perpetuitatem, vt sæpe iam aliàs docuimus, indicat. Estque à firmitudine & vi alias gemmas, atque adeo ferrum rumpendi, ita dictus hic lapis. Quare hic verus Adamas

mas videtur esse, atque ita ab Arabibus vocari dicitur
 אלמס Almas, pro Adamas : auctores Sahadias & Abra-
 ham Hispani. Hunc Onkelos vocat אֶלְמָס eadē signi-
 ficatione cum Hebræo nomine : nam significat idem
 quod Capiens vel ferens percussione. atq. hunc eun-
 dem Ierosolymitanus אֶלְמָס Oculum vituli nominat.

7.
 Lynceus.

Plinius lib.
 17. cap. 4.

לֶשֶׁם Lessem Lyguriū vel Lyncuriū nostri verte-
 runt. quem ex Lyncis vrina coagmentari Plinius scri-
 bit, indeque dictum affirmat nomen לֶשֶׁם, iisdem con-
 sonantibus, quibus Lynx constat. nam Græci & La-
 tini propter suas inflexiones & pronuntiationes pere-
 grina verba facili deformabant. Onkelos hunc lapi-
 dem קַנְכְּרִי Kanchyri vocat, proxima etiam Lyncuri
 pronuntiatione. Ierosolymitanus קַנְכְּרִי nominavit. eun-
 dem Arabicè vocari קַנְכְּרִי, Ionas doctor affirmat. Porro
 Iosephus Lyguriū nominavit, idque Versio nostra
 habet.

Turquesa.

8. אַחַתֶּן Achaten Græci ac Latini verterunt ; sed Chal-
 dæus paraphrastes אַחַתֶּן reddidit, Tarkaia. estque apud
 nos Turquesa dicta. Ierosolymitana paraphrasis אַחַתֶּן
 vocat : ferrugineū vel ferreum vertere possumus. An-
 tiqui Hispani Iudæi Turquesam quoque dixere hanc
 gemmam.

Amethystos.

9. אֶחְלָמָה Ahlamah. à somnio nomen habet ; quare
 valere aduersus insomnia quibusdam videtur : atque
 ita Arabicè vocatur אֶחְלָמָה Ad somnia. hanc gem-
 mam אֶחְלָמָה Onkelos vocat, hoc est, Vituli oculum.
 Ierosolymitanus verò interpretes אֶחְלָמָה Zemargadin.
 Nostri Latini, Græci, & Hispani interpretes Amethy-
 ston vertere. cui affine aliquid habere videtur Ieroso-
 lymitanum nomen.

10.

תַּרְשִׁישׁ Tharsis. siue ex inuentore, siue ex loco vnde
 afferebatur, hoc est, ex Aphricæ parte Carthagine po-
 stea dicta, siue ex maris colore, quem refert, quod Me-
 diterraneum mare, Tharsis per metonymiam dicatur.
 Lapis ille est qui ab Italis Aqua marina dicitur,
 cuiusmodi nos elegantissimum aliquando habuimus
 & magnum. sic enim hunc lapidem Ierosolymitanus
 paraphrastes & Onkelos vocant תַּרְשִׁישׁ Sicut mare, vel
 simile mari. Θαλάσσιος à Tharsis, vel hoc ab illo nomine
 deductum videtur, est autem Θαλάσσιος, de quo Poëta :

Marshall. li. 1.

Duasq. similes fluctibus maris gemmas. &c. Latini In-
 terpretes Chrysolithum esse dixerunt. sed de Chrysolitho
 iam disseruimus.

11.

Zuch. Sat. 1.

בִּרְלָא Beryllum esse, superius diximus, ex perpetua
 Chaldæorum paraphraston interpretatione, qui red-
 dunt, בִּרְלָא Burla. nostri Onychem vertunt : sed Ony-
 chis multa genera sunt, nobis ultra decem videre con-
 tigit : decem & octo ostensurum se Iacobus Trezzius
 Mediolanensis amicus noster pollicebatur : inter quæ
 Berylli fortassis enumerantur : nam & Beryllorum non
 vnum genus esse ex antiquis accepimus ; inæquales
 enim Beryllos appellat Satyricus. accepimus ab eodem
 Iacobo Beryllum pallentem chrysellinum ; qui etiam
 lacteum se nobis quærere aiebat. hanc gemmam בִּרְלָא
 Ierosolymitanus בִּרְלָא Bedolha vocat, affini vocabulo
 Beryllo. namque R. in D. mutari, vt Rodanim, Doda-
 nim, iam aliàs docuimus ; Arabicè etiam vocari אֶלְבֶּרֶז
 Belor, diximus.

12.

Iaspis.

Quintus lib. 3.
 Metam.

יָסֵפֶה IASPETH. Iaspidis nomen apud Latinos re-
 tinet, quanquam & Græcè & Latine legamus alicubi
 ἰάσπεθ. Arabicè autem in huius loci & lapidis inter-
 pretatione יָסֵפֶה IASP scribunt. Quid verò causæ fuerit,
 quamobrem à Ierosolymitano interprete gemma hæc
 אֶלְבֶּרֶז appelleretur, diuinare satis rectè nequeo, nisi for-
 tassis margaritæ nomen etiam Iaspidi illo sæculo vul-
 gariter fuerit tributum. Certè Onkelos hanc אֶלְבֶּרֶז
 Panteren vocat, nomine omnino Iaspidi conueniente ;
 Pantheram enim animal, pictam esse nouimus, atque
 macularum elegantia ceteras feras illicientem,

Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
 color totius pellis, præter maculas, fuluus est. eiusmodi

maculosas & fuluas Iaspides vidimus ;

— atque illi stellatus Iaspide fulua Ensis erat. —

Virg. lib. 4.
 Aeneid.

sunt autem Orientales omnium optimæ ac pulcher-
 rimæ. *Electro potens & Iaspide clarus eoa.* Est & viri-
 dis Iaspis, sed fuluam in pectorali fuisse ; satis indicat
 nomen Pantheræ, à Chaldæo expressum. Atque
 hæc de gemmis breuiter indicasse satis fuerit. iam cæ-
 teras huius ornamentis partes absoluamus. Hoc ra-
 tionale, siue pectorale, seu contemplatio iudicij expli-
 cationis causa dicatur, quatuor armillis, siue annulis,
 ad quatuor angulos affixis, auctum erat : ex duobus su-
 perioribus ligabatur catenis duabus aureis, in spintris
 formam contortis, quæ singulis vncinis adnectebantur
 duobus illis annulis, quos in humeris Ephod sub lapi-
 dibus magnis auro inclusis, depinximus ; inferius verò
 vittis siue funiculis duobus ad vtrumque annulum in
 Ephod, iuxta cingulum ad dexteram læuamque assu-
 tum alligabatur, ita vt quocunque modo atque habitu
 sacerdos esset, tamen pectori semper hærens ornamen-
 tum hoc haberet. atque ita nostra Versio habet : A se
 inuicem rationale & superhumeralis nequeant sepa-
 rari : vel ex Hebraico verbo, Et non attollatur rationale
 desuper Ephod.

Annuli.

Catenæ.

Vittæ.

Fuit præterea Balteus ex eadem materia, eodemq;
 artificio cum Ephod, & rationali factus, qui Ephod cū
 inferioribus vestibus omnibus continebat.

Postremum verò capitis indumentum atque orna-
 mentum fuit, quod אֶבְרֶתֶת Hebraicè dicitur, nomine à
 אֶבְרֶתֶת, quod Ambire & operire significat, deducto. am-
 biebat enim operiebatque caput, eo ferè modo, quo
 Orientalium incolarum Tiara, quam Turcico voca-
 bulo *Torbant* dicimus. nostri interpretes Cidarim &
 Tiamam vertunt. ea linea siue byssina omnis erat sim-
 plicissimæ candidissimæque albedinis, cui ad frontem
 alligabatur aurea lamina, hoc elogio inciso קדוש יהוה
 hoc est, Sanctus Domino. Atque hæc vestimenta
 ornamentaque omnia summorum illorum artificum
 opera & industria ex diuino consilio facta sunt.

Cidarim.

Lamina.

Vnum illud mysteriis plenum genus restat indican-
 dum, quod ex natura vsuque sui אֶבְרֶתֶת Havrim
 & Hathumim vocabatur, quod ex verbo Inflamma-
 tiones illuminationesque, & perfectiones atq. simplici-
 tates reddere possumus, cū adiuncta notatione insigni,
 videlicet illas illuminationes, & illas perfectiones.
 Noster interpretes Doctrinam & veritatem vertit. om-
 nia enim hæc & plura etiam in illis Hebraicis nomi-
 nibus continentur. Hanc autem rem, cuiuscunque na-
 turæ illa fuerit, hominum artificio factam, aut compa-
 ratam non fuisse, sed diuinitus datam Moysi, vel eo
 tempore quo lex & tabulæ, vel eo quo perfectum opus
 fuit, arbitramur, eamque fuisse multiplici figura distin-
 ctam, simuletiā claram, lucidam, speculi que instar
 tersam, ex nominum figura & numero etiam multi-
 tudinis intelligimus. In omnibus aliis, quæ hactenus
 commemorata descriptaque sunt, ornamentis & vesti-
 bus, hoc modo scriptum legimus, Et facies, & facient,
 & scribent. Atque in ipsa curatione eorum sic etiam
 legimus, Et fecerunt, & scripserunt, vel inciderunt.
 &c. in huius verò arcanæ rei commemoratione, Et
 pones. siue ex Hebraico verbo, Et dabis in rationale
 iudicij Vrim & Thumim. Et in Leuitici libro scriptū

Vrim &
 Thumim.

Leuit. 8.

est, Et dedit ad rationale Havrim & Hatthumim. id
 est, Indidit in Rationale : diximus autem Rationale
 fuisse duplex, tribus lateribus commissum ; ex vno au-
 tem latere apertum, inter vtramque autē partem Vrim
 & Thumini inferebantur, ibidemque seruata, sacer-
 dotis hærebant pectori : inde verò proferebantur, quo-
 ties diuinum responsum petendum erat. Quod si
 quis nimis curiosè quærat, quamam materia illa Vrim
 & Thumim secundum naturam constarent, facile à
 nobis responsum accipiet, dummodo idem nos ceru-
 simè doceat, quodnam lapidis genus illud fuerit, quo
 lex

a j lex

lex digito Dei incisa, primùm Mosi in Sina monte tradita est; namque illi lapides non ut posteriores à Mose comparati sunt, sed à Deo ipso dati. Deinde etiam doceat cuiusmodi materia constaret ignis ille cælitus immisus, qui prima Aaronis procurantis sacra corripuit, quem etiam per totos septuaginta annos à Ieremia absconditum perdurasse auctores tradunt. Quali etiam materia manna illud celeberrimum confectum fuerit, quod cum simplicissimum esset & suauissimum, tamè intra quatuor & viginti horas corrumpatur, & sexto quoque die ad quadraginta horas ulteriusque conseruari poterat: eiusdemque exigua portio, quanta in Gomer capi poterat, per multos annos in arca vase aperto, & facillè perflabili, in perpetuum monumentum conseruata est. Quod si quis respondeat tria hæc genera ultra communem naturæ rationem arcano miraculo constituisse, is à nobis de hoc etiam quarto non minùs consonum expectabit responsum. Iam verò si ultra inquiratur, vbinam, quando, & quomodo illa Vrim & Thumim perierint, & an sublata fuerint diui-

nitus, hominumque vñbus negata; id de hac re nos referemus, quod de illis aliis tribus generibus legimus: quæ in primi templi excidio à Ieremia recondita sunt, nec ulterius reperta, præter ignem sanctum, de quo nonnulli affirmant: id agente Deo, ut hominum genus sanctiorum etiam rerum, quæ noui testamenti tempore oblata sunt, desiderio & expectatione afficerentur.

Minoribus sacerdotibus vna vestis linea tunica siue stola simplex præscripta fuit, cum ornamentis duobus cingulo & cidari ex lino etiam candidissimo confecta. Harum omnium à nobis descriptarum rerum tabulam addidimus, summi, inquam, Pontificis imaginem suis vestibus ornamentisque instructi, cum ministrorum etiam indumentis. Atque emblematis loco vtrinque suspendimus totum illum apparatus, quem ad sacrificiorum & antiqui cultus vñum (qui propriè ac verè עֲבֹדָה id est, Seruitium dicebatur) in promptu esse oportuit, cuiusque nomina & partes in sacris libris sparsim leguntur.

FINIS.

SACERDOTIS ANTIQVI SANCTIS VESTIBVS ET OR-
NAMENTIS INSTRVCTI EXEMPLVM, EX DESCRIPTI-
ONE MOSIS A BENED. ARIA MONTANO OBSER-
VATVM. CVM MINISTERIALI SACRIFICIORVM
APPARATV ET MINISTRO RV M VESTIBVS.

A Linea stricta del
Tunica stola
B Tunica superior.
q Tintinnabula.
d Malo granata.
C Superhumerales.

D Baltheus
E Cidaris, vel Tiara.
F F Lapides onychini.
G G Vicini.
H H Catenule.

I Rationale.
L L Annuli superiores.
M M Annuli inferiores.
N N Vittæ, funiculi.
O O Annuli posteriores.

